

VERBALIZATION OF THE CONCEPT OF MONARCHY IN THE LEGISLATIVE TEXTS OF ARABIC STATES

The present paper is dedicated to the study of the structure of semantic fields and shedding of light on the linguopragmatic particularities of the usage of lexical units that verbalize the concept “monarchy” in the Arabic legal discourse through the analysis of the realization of given socio-political concept on the level of opposition of such forms of the monarchical government as “absolute monarchy” – “constitutional monarchy” – “elective monarchy” – “theocratic monarchy”. The corpus of constitutional texts of such Arabic countries with monarchical government as Kingdom of Morocco, State of Kuwait, the Kingdom of Saudi Arabia, the Sultanate of Oman and the United Arab Emirates is taken as the material of research

***Key words:** lexical unit, terminology, concept, the type of government, constitution, monarchy, absolute monarchy, constitutional monarchy, elective monarchy, theocratical monarchy, monarch*

УДК 811.133

*Смуциньська І.В., д. філол. н., проф., Голубець С.В., магістр
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ*

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИСВІТЛЕННЯ ПОДІЙ У ЗОНІ АТО НА СХОДІ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНІЙ ПРЕСІ

Стаття висвітлює результати проведеного аналізу мас-медійного дискурсу Франції, країн Арабського світу, України та Російської Федерації щодо висвітлення подій у зоні проведення Антитерористичної операції на Сході України, визначено його основні лексико-стилістичні та дискурсивні особливості.

***Ключові слова:** Антитерористична операція, медіадискурс, лексико-стилістичні особливості.*

Протягом всієї історії людства народи і країни вступали в різні відносини між собою – політичні, економічні, наукові, культурні тощо, що сьогодні знаходить своє висвітлення перш за все у мас-медійному просторі різних країн. Саме засоби масової інформації є першою інституцією, яка реагує на будь-які зміни у ще стабільній чи вже нестабільній ситуації в державі чи регіоні. Враховуючи важливість цього феномену, пов'язаного з передачею інформації, мас-медійний дискурс сьогодні становить один із пріоритетних напрямків сучасних лінгвістичних досліджень.

Серед подій, що відбуваються в сучасному світі і знаходять своє висвітлення в пресі, чи не найважливіше місце належить військовим конфліктам: по-перше, такі

події пов'язані з життям і смертю людей і їх найшвидше вирішення є нагальним, з яким не можна зволікати, а по-друге, їх об'єктивне висвітлення, без перекручень, з правильною оцінкою, багато в чому може допомогти у їх розв'язанні. Отже, нашою **метою** стало дослідження способів висвітлення сукупності подій в зоні проведення АТО на Сході України офіційними французькими, арабськими, українськими та російськими засобами масової інформації, а **актуальність** нашої наукової розвідки зумовлена недостатнім рівнем вивчення проблематики Антитерористичної ситуації на Сході України як об'єкта висвітлення міжнародними ЗМІ. **Матеріалом дослідження** слугували статті за період 2014-2015 рр. таких офіційних французьких газет, як «*Le Monde*», «*Le Figaro*» та «*Libération*», статті з арабомовного незалежного сайту «*UkrPress*» (<http://ukrpress.net/>), який сьогодні є чи не єдиним джерелом інформації про розвиток ситуації в Україні, статті з офіційних українських газет, зокрема «*Газета по-українськи*», «*Голос України*» та з інформаційного агентства «*УНІАН*», а також статті щотижневої російської газети «*Аргументы и факты*» та «*Российской газеты*» – офіційного друкованого органу Уряду Російської Федерації. Зауважимо, що основними критеріями при виборі інформаційних джерел стали їх популярність серед читачів і тираж.

Базуючись у своєму дослідженні на таких інформаційно-аналітичних документах, як «*Аналіз ведення антитерористичної операції та наслідків вторгнення Російської Федерації в Україну у серпні-вересні 2014 року*», підготовлений Генеральним штабом Збройних Сил України спільно з Центральним науково-дослідним інститутом ЗС України, «*Аналіз Генерального штабу ЗСУ щодо бойових дій на Дебальцевському плацдармі з 27 січня до 18 лютого 2015 року*» Міністерства оборони України, а також на повідомленнях Інформаційно-аналітичного центру Ради безпеки і оборони України, ми проаналізували перебіг АТО в період з квітня 2014 року по квітень 2015 року та виділили основні події, особливості відображення яких у міжнародній пресі і стали предметом нашого дослідження, а саме:

- *26 травня 2014 року* – початок боїв за міжнародний аеропорт «Донецьк» імені Сергія Прокоф'єва;
- *13 червня 2014 року* – звільнення міста Маріуполь від бандформувань силами добровольчого батальйону «Азов», перенесення до міста Маріуполя Донецької ОДА та передислокація Донецького обласного управління МВС України;
- *17 червня 2014 року* – захоплення у полон старшого лейтенанта Збройних сил України, штурмана-оператора вертольота Мі-24 16-ї окремої бригади армійської авіації Сухопутних військ ЗС України Надії Савченко, незаконне перевезення її на територію Російської Федерації (23 червня 2014 року) та судовий процес проти української льотчиці;
- *17 липня 2014 року* – катастрофа рейсового пасажирського літака Boeing 777 компанії Malaysia Airlines біля міста Торез (Донецька обл.), внаслідок якої загинули всі пасажери та члени екіпажу (загалом 298 осіб); літак збито зенітним ракетним комплексом «Бук» російського виробництва;
- *29 липня 2014 року* – звільнення міста Дебальцеве (Донецька обл.) від незаконних збройних формувань, які контролювали Дебальцеве з квітня 2014 року;

- *кінець липня – початок серпня 2014 року* – бої за курган Савур-Могила, взяття міста під контроль (3 серпня);
- *12 серпня 2014 року* – проведення блокування міст Ясинувата, Кіровське, Горлівка, встановлення контролю за містами Жданівка, Вуглегірськ;
- *28 серпня 2014 року* – оточення українських підрозділів біля міста Іловайськ (Донецька обл.), «Іловайський котел»; втрати української армії склали більше 360 загиблих, 150 зниклих безвісти, близько 429 поранених та 128 полонених;
- *5 вересня 2014 року* – підписання Мінських домовленостей (Мінського протоколу, Мінської тристоронньої угоди, Мінського перемир'я);
- *13 січня 2015 року* – обстріл пункту пропуску в населеному пункті Бугас (поблизу міста Волноваха Донецької обл.), у результаті чого загинуло 10 осіб, ще 13 отримали поранення;
- *27 січня 2015 року* – масштабний наступ проросійських бойовиків на Дебальцевський плацдарм;
- *17 лютого 2015 року* – у зв'язку з помітною перевагою сил противника, підрозділи сил АТО були змушені покинути свої позиції.

Проаналізувавши низку політологічних, історичних та журналістських праць, ми пересвідчилися в тому, що загалом світовий мас-медійний простір є досить неоднорідним, крім того, політологічний дискурс різних країн помітно відрізняється один від одного. Сучасний стан та тенденції розвитку ЗМІ великою мірою залежать від суспільно-політичного устрою конкретної держави, світоглядних особливостей аудиторії та завдань, які перед собою ставить кожне окреме видання. Так, сучасна друкована французька періодика характеризується об'єктивним підходом до подання інформації різнопланового змісту, від політичних новин до останніх тенденцій моди. З'ясовано, що невербальні засоби знайшли широке застосування на сторінках сучасних французьких ЗМІ. Щодо сучасного стану засобів масової інформації країн Арабського Сходу встановлено, що мас-медійний дискурс арабських країн знаходиться під жорстким контролем влади (особливо в Саудівській Аравії) та концентрує свою увагу на внутрішньо-регіональних подіях, за виключенням найгучніших світових новин. Зауважимо, що діяльність російських ЗМІ контролюється Федеральною службою з нагляду у сфері зв'язку, інформаційних технологій та масових комунікацій Російської Федерації, а також Федеральним агентством друку та масових комунікацій РФ, які, окрім функції контролю, виконують і функцію пильного нагляду за російською періодикою. В свою чергу український медіа-простір також є чітко регламентованим законодавством, проте на розвиток українських ЗМІ активно впливають негативні суспільно-політичні та економічні зрушення в Україні.

Намагаючись визначити та проаналізувати лексико-стилістичні та дискурсивні особливості, притаманні способу представлення французькими, арабськими, російськими та українськими ЗМІ подій в зоні проведення АТО, ми дослідили:

- 1) лексичні одиниці, якими послуговуються зазначені ЗМІ для номінації ситуації, що склалася на Сході України з весни 2014 року;
- 2) найменування військової техніки та озброєння, якими послуговуються зазначені ЗМІ для деталізації інформаційного повідомлення – статей про АТО;

3) спосіб представлення учасників конфлікту: України, самопроголошених ДНР/ЛНР, Росії, країн Заходу, а також міжнародних організацій.

Таким чином ми встановили, що офіційні французькі газети на позначення ситуації на Сході нашої держави використовують близько 20 номінативних одиниць (наприклад, *intervention, rébellion prorusse, soulèvements*, найчастіше *conflit*):

«...*Des militaires russes participent activement au conflit en Ukraine: le secret de Polichinelle obstinément entretenu par Moscou depuis des mois est éventé pour la première fois...*» («*Des militaires russes capturés en Ukraine*», «Le Figaro» від 26.08.2014 р.).

Тобто у своїх статтях офіційні французькі ЗМІ не акцентують увагу виключно на зовнішніх (збройна агресія Росії, її військоове втручання) чи внутрішніх (сепаратистські виступи жителів Сходу України) факторах, які вплинули на розвиток досліджуваних подій, а подають ситуацію з урахуванням усієї сукупності її аспектів.

У свою чергу російська періодика найчастіше представляє ці події, як «*силовую карательную операцию*» («...*Украинские силовики, задействовав штурмовую авиацию в виде Су-25 и двух МиГ 29, возобновили проведение карательной операции в Донецкой области...*» («*ВС Украины применили в Донецке штурмовую авиацию*», «Российская газета» від 26.05.2014 року)), наголошуючи на тому, що вона має на меті «*подавление протестного движения, возникшего как реакция на смену власти с признаками госпереворота*» («Украинская БМП нарушила российскую госграницу в Ростовской области», «Аргументы и факты» від 13.06.2014 р.). Таким чином російські ЗМІ нашоухують читача на думку, що Антитерористична операція на Сході України є силовою спробою української влади придушити волевиявлення цивільного населення Донецької та Луганської областей.

Арабські журналісти намагаються уникати прямої номінації сукупності досліджуваних подій, проте в аналізованих текстах зустрічаються такі терміни, як *تعاريف* (жорстоке протистояння), *تواجه* (протистояння), *عراصلا* (боротьба), а найчастіше – *تمزأ* (криза): «*«هذه هي ديدج فقط نحن ما، تمزالل هياهن ..اين اركوا قنده»*» («*سررباين اركا*») (від 06.09.2014 р.) Варто зауважити, що *Тлумачний словник арабської мови* «*مج عمل ا*» («*أرابسكا лексика в твоїх руках*») Абдурахмана Аль-Фаузана подає наступне тлумачення цього терміна: «*هنورث لك نالف عاضا، ققايض، ظكشم*»: «проблема, ускладнене становище; фінансова криза – коли особа втрачає всі свої кошти; політичне – криза у стосунках між двома сусідніми країнами»). Тобто в арабській мові термін *تمزأ*, у разі використання його в політичній сфері, передбачає саме конфлікт на міжнародному рівні. Звідси можна зробити висновок, що в досліджуваних арабських статтях підкреслюється вплив зовнішніх факторів (роль Російської Федерації) на розвиток ситуації на Сході України.

У випадку з українськими ЗМІ, найчастотнішим є використання терміна «*ситуація*» («...*Ситуація на південному сході країни залишається напруженою...*» («У театрі воєнних дій гастролери готують спектакль із перевдяганням під місцевих аматорів», «Голос України» від 17.11.2014 р.)), що може свідчити про прагнення журналістів до нейтралізації будь-якого конотативного забарвлення під час визначення

досліджуваних подій, а також про їхнє намагання представити останні глобально, не фіксуючи уваги читача на якомусь окремому аспекті подій.

Щодо термінів, які позначають зразки військової техніки та озброєння (*un avion de chasse*, «25 ڤو ڤوس» *زارط نم و جلا حاسل قزى اط*, літак Су-25МІ, *штурмова авиация СУ-25*), було встановлено, що найменше їх використовують у статтях арабських та російських ЗМІ, а найбільше – в українських. Це можна пояснити тим, що арабські та російські журналісти, на відміну від французьких та українських, не вдаються до деталізації інформації, яку вони пропонують своєму реципієнтові, натомість, українські ЗМІ прагнуть запевнити читача в своїй компетентності.

Аналізуючи спосіб представлення вищезазначеними ЗМІ учасників конфлікту на Сході України, ми визначили, що Україна, самопроголошені ДНР й ЛНР, а також Російська Федерація в аналізованих статтях представлені через:

- 1) власні імена високопосадовців та політиків;
- 2) топоніми;
- 3) військові структури та їх керівників.

Окрім цього, в українських статтях офіційну позицію нашої держави представляють й речники АТО.

Зауважимо й те, що для опису офіційного Києва чи Москви досліджувані ЗМІ використовують нейтральну лексику (*уряд України*), а для опису прибічників самопроголошених ДНР та ЛНР – лексику з негативною конотацією (*сепаратисти, повстанці* тощо). Проте варто зазначити, що у своїх статтях російські кореспонденти використовують негативно забарвлену лексику, коли йдеться про українську владу та українських військових (*зарвавшиеся киевские власти, украинские каратели* тощо).

Ставлення країн Заходу та міжнародних організацій можна прослідкувати у висловлюваннях їх керівників та офіційних представників. Як у французьких, так і в арабських та українських статтях вони активно наголошують на російській військовій присутності на території України та підтримці з боку РФ проросійських сепаратистів (США, Франція, Швеція). Проте варто зауважити, що в аналізованих статтях з українських ЗМІ закордонні політики досить часто не коментують ситуацію в зоні проведення АТО, натомість б'ють на сполох через ймовірну загрозу поширення військової агресії на територію інших країн, зокрема країн Європи (на цьому наголошують політики таких європейських країн, як Німеччина, Великобританія, Латвія). Найбільш однозначними у своєму ставленні до досліджуваних подій виступають американські політики, зокрема президент Барак Обама:

«Il est évident aux yeux du monde entier que des forces russes se trouvent en Ukraine, a affirmé le président américain Barack Obama, qui a également annoncé qu'il recevrait son homologue ukrainien Petro Porochenko le mois prochain à la Maison Blanche» – «Президент США Барак Обама підтвердив, що «увесь світ бачить»: російські війська знаходяться на території України, та анонсував візит свого українського колеги Петра Порошенка до Білого дому наступного місяця».

Щодо російських ЗМІ зазначимо, що найчастіше вони пропонують своєму читачеві цитати представників самопроголошених ДНР та ЛНР, які, в свою чергу,

наголошують на агресії з боку українських силовиків як першопричину збройного конфлікту на Сході нашої держави:

«Напомним, с середины апреля Киев проводит спецоперацию для подавления ополчения, не признающего легитимность новой власти после февральского госпереворота. В Москве эту спецоперацию, которая уже привела к многочисленным жертвам с обеих сторон, в том числе среди мирного населения, назвали карательной и призывают Киев немедленно ее прекратить» (Аваков: мирное население фосфорными бомбами не обстреливали, «Аргументы и факты» от 17.06.2014 р.).

Зазначимо, що в аналізованих статтях прослідковується чітка **інтертекстуальність**: французькі та українські ЗМІ активно звертаються до покликань на інші інформаційні джерела. Досліджувані французькі газети найчастіше покликаються на європейські та американські засоби масової інформації («... *Aucun signe de survivants n'était visible jeudi soir sur le site du crash de l'avion malaisien dans l'Est de l'Ukraine, ont constaté des journalistes de l'AFP arrivés sur place...*»), а говорячи про українські ЗМІ, варто до цього переліку додати й українські телеканали та інші газети («... *Бойовики можуть з дня на день почати наступ на Вуглегірськ, який перебуває під контролем української армії. Для цього в район Єнакієвого прибули свіжі угруповання чеченців і донських козаків. Про це в ефірі телеканалу «112 Україна» повідомила журналіст Юлія Кирієнко, посилаючись на дані розвідки...*»). Щодо аналізованих арабських статей, то в них журналісти найчастіше покликаються на висловлювання аналітиків та політологів (يف انفاده أو احل اصم قبيحتل افئو لواح ايسور نأ ءاربخ ىري عافدلأ ءرازوب ءيركس؄ ءا ءيس ايسل ءاس اردلأ زكرم يف ريب ءل ءفوش ءمءمء ىرءمء ءين اركوأ ءف يء ءف ءى ءر ءل ءاس ايسل ءا ءم س ىر ءووك روهى ءين اركوأ).

Яскравим засобом актуалізації, який широко використовується в українських статтях, є **символізація**. Основним є концепт героя – військовослужбовця, чий особистий військовий подвиг може надихнути українське суспільство боротися далі: «... *Вісімнадцятирічний солдат Дмитро Махов нагороджений орденом «За мужність», завдяки тому, що навіть після отримання поранення, військовий продовжував забезпечувати вогневу прикриття. Варто зазначити, що вісімнадцятирічний прикарпатець Дмитро Махов є наймолодшим військовослужбовцем, який бере участь у проведенні антитерористичної операції. Український герой-танкіст Микола Тишик з 51-ї окремої механізованої бригади на своєму танку Т-64М знешкодив відразу три ворожих російських танка Т-72, які перевіряють за багатьма технічними параметрами «64-и»...» («Наймолодшого військового із зони АТО нагородили орденом «За мужність»», «УНІАН» від 12.08.2014 р.).*

Таким чином, українські ЗМІ не тільки намагаються підняти дух військових, а й представити бойові дії на Сході нашої держави як протистояння між українськими юнаками та важкою технікою противника, яка, проте, не може забезпечити йому перемогу.

Окрім цього, варто зауважити, що досить часто в статтях українських ЗМІ український стяг виступає символом свободи та звільнення контрольованих

терористами територій українськими військовими. Так, у статті «*Вуглегірськ звільнений від терористів, над містом замайорів український прапор*» від 12.08.2014 р. («Газета по-українськи») український прапор як символ постає опозицією «тероризму»:

«Українська армія звільнила від терористів місто Вуглегірськ Донецької області. Про це повідомляється в офіційному Фейсбуці президента України Петра Порошенка: «Сьогодні наша армія звільнила від терористів місто Вуглегірськ і підняла державний прапор над міською адміністрацією»».

Таким чином, можемо з впевненістю сказати, що тема Антитерористичної операції на Сході України є однією з центральних для французьких та українських мас-медіа. Російські мас-медіа уникають деталізації, намагаючись переконати читача у жорстокості української влади, що призводить до значних людських жертв. У свою чергу, ЗМІ арабських країн обмежуються лише наданням загальної інформації, проте арабомовний сайт «*Укрпресс*» представляє своїм читачам інформацію про події в зоні проведення АТО з достатнім рівнем конкретизації. А отже, модальність висвітлення подій впливає на формування громадської думки в цих країнах.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Le Figaro – Actualité en direct et informations en continu [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.lefigaro.fr/>. 2. Le Monde.fr – Actualité à la Une [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.lemonde.fr/>. 3. Toute l'actualité en direct – photos et vidéos avec Libération [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.liberation.fr/>. 4. Аргументы и Факты: новости России и мира, картина дня на aif.ru [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.aif.ru/>. 5. Газета по-українськи [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://gazeta.ua/>. 6. Голос України – газета Верховної Ради України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/>. 7. УНІАН: Останні новини України та світу [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.unian.ua/>. 8. سرب ايدن ار لكا [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://ukrpress.net/>.

*Смуцинская И.В., д. филол. н., проф.,
Голубец С.В., магистр,*

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, Киев

ЛЕКСИКО-СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ОСВЕЩЕНИЯ СОБЫТИЙ В ЗОНЕ АТО НА ВОСТОКЕ УКРАИНЫ В МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРЕССЕ

Статья представляет результаты проведенного анализа масс-медийного дискурса Франции, стран Арабского мира, Украины и Российской Федерации при описании ими событий в зоне проведения антитеррористической операции на Востоке Украины, определены лексико-стилистические и дискурсивные особенности, присущие официальным СМИ указанных стран.

Ключевые слова: Антитеррористическая операция, медиадискурс, лексико-стилистические особенности.

*Smushchynska I., Doctor of Philology, Prof., Holubets S., master
Taras Shevchenko National university of Kyiv*

LEXICAL AND STYLISTIC PECULIARITIES OF THE COVERAGE OF THE EVENTS IN THE ZONE OF THE ANTI-TERRORIST OPERATION IN THE EASTERN UKRAINE IN THE INTERNATIONAL PRESS

Within the framework of this scientific reconnaissance, the mass media discourse of France, Arab countries, Ukraine and Russian Federation has been analysed; lexical, stylistic and discourse peculiarities, which are characteristic to the official mass medias of the mentioned countries while describing the events in the zone of anti-terrorist operation in the Eastern Ukraine in the period from 14 April, 2014 till 18 February, 2015 have been identified.

Key words: *anti-terrorist operation, media discourse, lexical and stylistic peculiarities.*

УДК 512.161:81'367.625

Спотар-Аяр Г.Ю., асист.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПСЕВДОПЕРИФРАСТИЧНИХ ФОРМ

Стаття присвячена проблемі диференціації перифрастичних та псевдоперифрастичних форм у сучасній турецькій мові, а також особливостям їх структурної побудови. У статті визначено і обґрунтовано перелік псевдоперифрастичних форм з огляду на їх структурні та функціональні особливості.

Ключові слова: *псевдоперифрастичні форми, видовий аспект дієслова, функціонування псевдоперифрастичних форм.*

Актуальність теми. Актуальність дослідження зумовлена тим, що у вітчизняній тюркології перифрастична форма дієслова не була досліджена ні з точки зору функціонально-семантичної категорії, ні з точки зору аспектності.

Фактично, єдиним вагомим дослідженням є монографічна праця М.С. Михайлова «Перифрастические формы и категория вида в турецком языке», в якій дослідник відносить до перифрастичних форм турецького дієслова всі форми за принципом побудови (дієприслівник та допоміжне дієслово *olmak/bulunmak*). Важливо відзначити той факт, що перифрастичні форми майже не виділялись у турецьких граматиках як категорія виду дієслова (К. Демірай, З. Коркмаз, Н. Коч, М. Хенгірмен тощо – *bileşik filler*). У сучасній мовознавчій науці поєднання дієслова *olmak* із дієприкметником у формах на *-miş ol-*, *-acak ol-*, *-ırol-*, *-maz ol-*, *-makta ol-*, *-yor ol-* виділяється як перифрастична форма С. Аслан, яка вводить в сучасне турецьке мовознавство термін *dolaylı (periphrastik) işaretleyiciler*. Таким чином, на сучасному етапі немає чітко визначеної диференціації перифрастичної форми як видового аспекту турецького дієслова, що призвело до неоднозначного розуміння і виникнення поняття «псевдоперифрастичної форми», яке в українській тюркології як видову категорію турецького